

kel kiszámítottságot és megtervezettséget sugároznak, valami esszenciálisat tükröznek, enyhén groteszkek, de méltóságot parancsolnak zárt kompozíciójukkal, a belőlük kifelé irányuló, széttartó intenzitásigénnyel.

FEKETE J. József

DRÁVASZÖGI MAGYAR TALÁLÓSOK

Lábadi Károly: *Hold letette, Nap felkapta*. Drávaszögi magyar találósok, Minerva Nyomda, Szabadka, 1982.

A Drávaszög néprajzi monográfiájának kiegészítő részeként jelent meg Lábadi Károly *Hold letette, Nap felkapta* című találós kérdéseket tartalmazó gyűjteménye. A csaknem 5 ezer (4842) találóst felölelő könyv egyedülálló munka a magyar folklorisztikában, mert, noha már a XIX. század óta kutatják, gyűjtik a népi epika e műfaját, az eddig publikált anyag összesen nem több Lábadi anyagától. Drávaszög tíz falvában (Belye, Csúza, Hercegszöllős, Karancs, Kopács, Kő, Laskó, Sepse, Várdaróc és Vörösmart) folytatott gyűjtést általános iskolai tanulók és tanárok segítségével. Így állt össze a gyűjtemény 856 típusa és ezek 1010 változata, amiből mindjárt látható, hogy a változatképződés igen kicsi, ez a műfaj tömörségével magyarázható.

Lábadi a találósokat terjedelmes tanulmánnyal vezeti be, amelyben a könyv célját, a gyűjtés körülményeit, módszereit, a találósok típusait, változatait, jellemzését mondja el. Ugyanakkor áttekinthető táblázatokat készített a találósok falvankénti megoszlásáról, amelyből kitűnik, hogy a gyűjtés nem egyenletes; azokban a falvakban, ahol a lakosság zöme magyar, a kiválasztott adatközlők jóval több találóst szolgáltatottak, mint ott, ahol a bilingvizmus érezteti hatását. A gyűjtő figyelme kiterjedt az adatközlők korára és nemére is. Így derült ki, hogy a kutatott műfaj a gyerekek és a középkorúak körében a legnépszerűbb.

Lábadi Károly a találósok rendszerezésében Voigt Vilmosnak a nemzetközi kutatások alapján kidolgozott módszerét vette alapul. Voigt ugyanis két amerikai folklorista strukturalista szemléletét fogadta el némi módosítással, és abból indul ki, hogy a találósok szövege hordoz-e ellentmondást vagy sem. Ezt a szempontot követve sorolta be Lábadi a drávaszögi találósokat három nagyobb csoportba; 1. *nem ellentétes találós kérdések* (Szörös, bőrös, bőrnadrágos,) Parton leső jó mészáros — róka), 2. *ellentétes találós kérdések* (Felhőn megyen, nem suhog, / Vízen megyen, nem zuhog, / Sáson megyen, nem suhog — napsugár), 3. *vegyes és összetett formák* (Rongyos ember, csúf, idétlen, / Csüng a kertben ócska lécen. / Szél porozza, áll nyugodtan, / Zápor mossa, meg se moccan.) Ez utóbbiak eredete nyilvánvalóan nem népi. Természetesen az említett három formán belül a találósoknak még számos fajtáját sorolja fel a gyűjtő.

A találós kérdés (csak egy kérdést tartalmaz pl. Minek női a szemén a haja? — kukoricának), találós mese: (leírást ad kérdő formula nélkül pl. Karcú termetű virágom, / Tőled várom boldogságom — búza) a leírások szerint közösségi mulattató műfaj volt, szórakoztató jellege ma sem kétséges.

A gyűjteményben bőven akad erotikus jellegű találós, melyek célja leginkább a női hallgatóság zavarba hozása, hatásuk a kétértelműségükben rejlik: a várt sikamlós válasz helyett ártatlan a megoldás pl. Este, mikor lefekszenek, mi áll föl legelőször? — *a vánkus csücske*. Az akkulturáció hatása érezhető az ilyen találóson: Űtnek-vernek mégse sírok / Negyven lábbal táncolok. / Lábam nyomán a papíron / Sorakoznak szép sorok — *írógép*.

A drávaszögi találósok elsősorban képi gazdagságukkal, leleményességükkel ragadják magukkal az olvasót. Néhány sorban megtalálható a megszemélyesítés, hasonlat, ellentét, ritmus pl. Úgy megyen, meg nem áll, / Földön fekszik, fel nem áll, / ágazik, bogazik, / Mégsem levelezik — *folyóvíz*.

A Hold letette, Nap felkapta értékes könyve a jugoszláviai magyar folklórnak.

VAJDA Zsuzsa

„...HA MEGMOZDULOK, AKKOR...”

Szilágyi Ákos: *Teremtények*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981.

Öt ciklust és egy előhangot tartalmaz körülbelül hat ív terjedelemben Szilágyi Ákos második verseskönyve. Élén Kierkegaard-mottó áll, az utolsó előtti, apokaliptikus és előérzetszerű *Szörnyű ugrás* c. szöveg is a dán bölcs szavával zárul: „Alkatomban az az aránytalan, hogy mellő lábaim túlságosan rövidek... hátsó lábaim viszont végtelenül hosszúak. Általában egészen nyugodtan ülök, de ha megmozdulok, akkor az egy szörnyű ugrás lesz mindazok rémületére, akikkel a család és a barátság gyengéd szálai kötnek össze.” A könyv ennek a titokzatos — különc? — „szörnyetegből” származó ugrásnak a lírai története. Igazi, már-már vad, mégsem önmotogató kitarulkozás, éppen megérő telt hangon, meglepetés számba menő műfaji, stílári gazdagsággal, az újabb magyar líra jól eső nyereségeként. A férfüköltészet *kezdetéről* adnak hírt Szilágyi költeményei, és ez a kezdet a líra történetében mindig is rejtélyesen párosult egy másik, baljós előérzettel, a haláléval; mármint — mindnyájunkéval, mint végzetes históriavesztéssel. A vékony kötet fő erénye talán a *nagy ív*; az intenzíven köznapi, a mindennapjaink civilizációs-közérzeti büdösségéből fölszálló undortól, a rothadás- és hullaszagtól a magányos,